

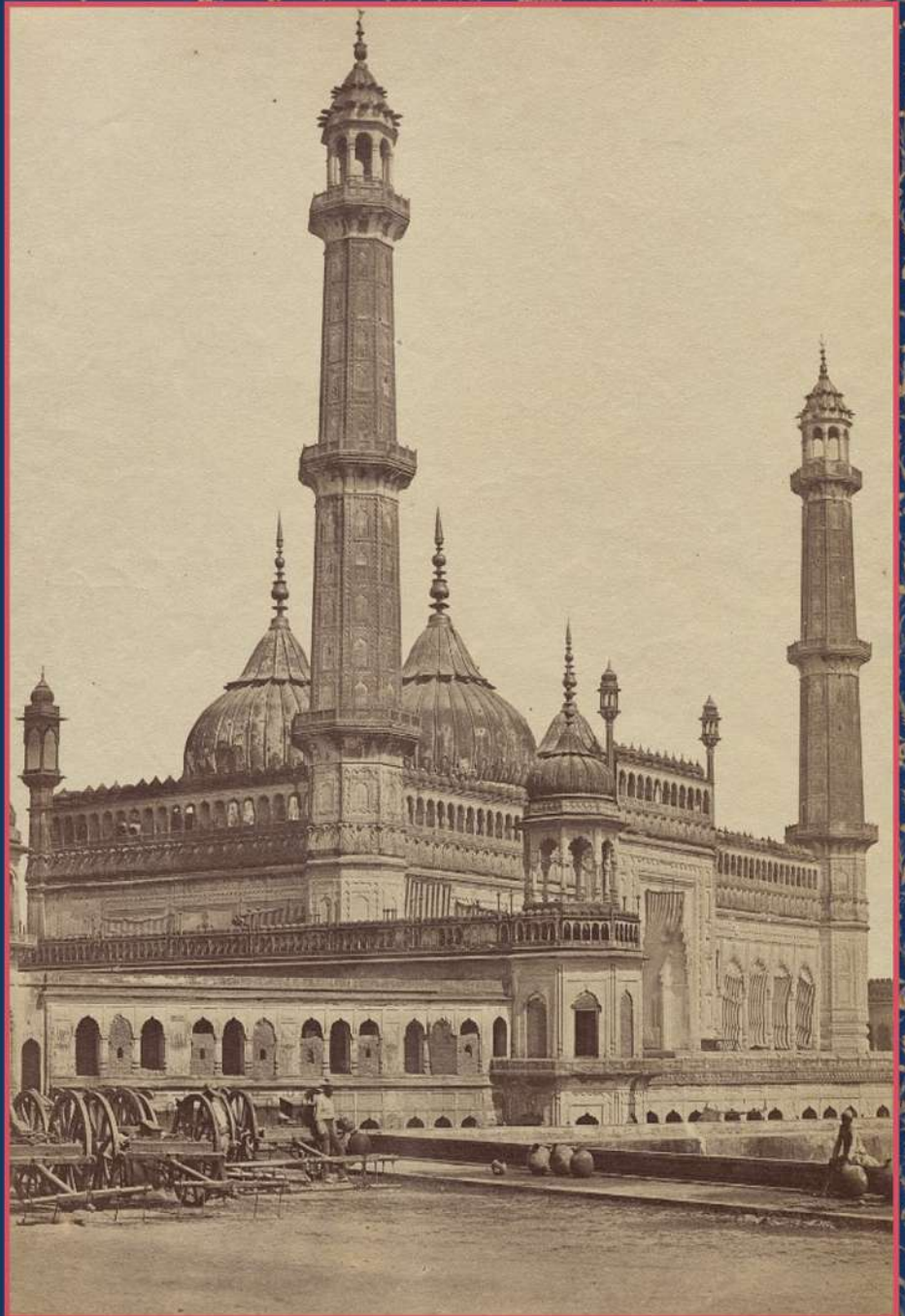

مرکز بین المللی میکروفیلم نور
Noor International Microfilm Centre

نور نامه

در این شماره می خوانیم:

- ۱- سخن مدیر با خوانندگان
- ۲- مسجد و حسینیه آصفی
- ۳- مروری بر خبرهای مرکز در هند
- ۴- نسخ خطی حیدرآباد دکن
- ۵- گزارش وبسایت مرکز
- ۶- بازتاب خبری مرکز در
خبرگزاریها
- ۷- احوال و آثار نقاشان و نگارگران
هند
- ۸- مرمت نسخه های خطی آستان قدس
- ۹- نامه غالب بن مساعد شریف مکه
- ۱۰- گزارش مخفی از توافقات بین
فتحعلی شاه و ناپلئون بناپارت
- ۱۱- نمایشگاه میر تقی میر
- ۱۲- همکاری های مشترک مرکز
- ۱۳- معرفی کاخ موزه هازادوآری
- ۱۴- معرفی کتابخانه سلطنتی اوده
- ۱۵- نگاره اندیشی نظریه ای نو
- ۱۶- مطبوعات فارسی در هند ۲
- ۱۷- معرفی نسخه های بی مانند ۲

خبرنامه مرکز بین المللی میکروفیلم نور، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳

سخن مدیر مرکز با خوانندگان

به فضل الهی و به همت دوستان دانشمند چهارمین شماره فصلنامه "نورنامه" در معرض دید دانش پژوهان و محققین قرار می‌گیرد. این فصلنامه حاوی مطالبی نو در زمینه روابط فرهنگی و تمدنی دو سرزمین کهن و پهناور ایران و هند با دست‌مایه چند هزارساله است، که خواننده را با سبک و روش تعاملات دو ملت بزرگ آشنا می‌کند؛ و نشان می‌دهد که نیاکان ما چگونه توانستند این زنجیره مهر و محبت را در طول قرن‌ها با وجود فراز و نشیب‌های فراوان محکم و پیوسته نگه دارند. چنان‌که نشانه‌های شکوهمند آن تا امروز در فرهنگ و تمدن دو ملت پدیدار و استوار است.

مهدی خواجه پیری
رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

روی جلد: مسجد و حسینیه آصفی (آصفی امام باره) از بناهای مذهبی و فرهنگی شیعه در لکنو هند است، در سال ۱۷۸۴ میلادی توسط آصف‌الدوله بنا شده است.
[RIBA Collections, 1853.]

مسجد و حسینیه آصفی (بڑا امام باره) - آصفی امام باره

آصف‌الدوله، محمدیحیی علیخان بهادر، فرمانروای آوَدَه و از شخصیت‌های سیاسی و فرهنگی هند در سده ۱۸م، چهارمین نواب از حکام شیعی «نواب آوَدَه» یا بنی میرزا ناصر است. در پی تضعیف حکومت مرکزی سلاطین مغول هند، محمدامین نواب برهان‌الملک سیدسعادت‌خان نیشابوری، نیای بزرگ این خاندان، در شمال هندوستان به استقلال محلی دست یافت و حکومت نوابان اوده را پایه‌گذاری نمود. آصف‌الدوله فرزند شجاع‌الدوله فرزند صفدر جنگ، پس از مرگ پدر در ۱۷۷۴ میلادی به حکومت رسید. این بنا از بزرگترین حسینیه‌های جهان و از آثار باستانی هند محسوب می‌شود که مشتمل بر یک مسجد، هزارتو و یک سرداب است. نواب سلطنت آوَدَه، به عزاداری اهمیت بیشتری می‌دادند و در همین راستا بعد از انتقال مرکزیت سلطنت اوده از فیض‌آباد به لکنو، حسینیه آصفی یا حسینیه بزرگ توسط آصف‌الدوله در سال ۱۷۸۴ میلادی تأسیس شد. گفته شده که مهندس حسینیه از ایران به هندوستان رفته بود. حسینیه بزرگ یکی از ده بنای مهم باستانی لکنو محسوب می‌شود و مشتمل بر در بزرگ رومی، در اصلی، مسجد آصفی، هزارتو و زیرزمین است که در رومی خودش جداگانه اثری باستانی در هند به شمار می‌آید. ساخت حسینیه پنج تا هفت سال به طول انجامید و بیش از ۲۲۰۰۰ معمار و کارگر در ساخت آن مشارکت کردند. این حسینیه مشتمل بر دو دروازه بزرگ، یک حیاط بزرگ، چند باغ و دو ورودی به صورت قوسی است. ساختمان اصلی در سه طبقه است که سالن اصلی تقریباً ۱۰۰ متر طول، ۱۶ متر عرض و بیش از بیست متر ارتفاع دارد. در این سالن از تیرهای چوب و آهن استفاده نشده و سقف نیز با آجرهای به هم چسبیده ساخته شده است.

آصفی مسجد یا مسجد آصفی در داخل محوطه حسینیه توسط آصف‌الدوله تأسیس شد. اولین نماز جمعه در ایالت اوده و شمال هندوستان و به زمان حکومت وزیرالممالک آصف‌الدوله، توسط سید دلدار علی نقوی مجتهد، فقیه و متکلم شیعه اهل هندوستان و ملقب به (غفران مآب) در آصفی مسجد اقامه شده است.

قطعه‌ای به خط میر عمادالملک جلال‌الدین محمد بن ابراهیم خوشنویس سیفی حسنی قزوینی ملقب به میرعماد بخشی از مرقد میرزا محمد مهدی استرآبادی مشهور به مرقد سن‌پترزبورگ مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

مدیرمسئول و صاحب امتیاز:

مهدی خواجه پیری

سردبیر: محمدرضا بهزادی

همکاران این شماره:

فرزانه اعظم‌لطفی، محمدرضا بهزادی، حسینعلی جعفریان، شهاب خواجه‌پیری، مانده خیرآبادی، امید علیپور علیایی، امین نجاری

نشانی دفتر تهران:

خیابان نوفل‌لوشاتو، جنب بانک ملی، پلاک ۶۳

ساختمان علامه میرحامد حسین

تلفن: +۹۸ ۲۱ ۶۶۷۰۲۰۴۳

+۹۸ ۲۱ ۶۶۷۰۲۰۴۳

نشانی دفتر مرکزی:

دهلی نو، خیابان تلگ مارگ، شماره ۱۸، خانه

فرهنگ جمهوری اسلامی ایران

تلفن: +۹۱ ۱۱۲۳۳۸۳۱۱۶

www.indianislamicmanuscripts.com

noormicrofilmtehran@gmail.com

این خبرنامه مستقل است و هر سه ماه یکبار به صورت الکترونیکی منتشر می‌شود.

رونمایی ده جلد از فهرست اسناد تاریخی از دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان و فهرست نسخه‌های خطی موزه باستان‌شناسی ایالت تلنگانه در حیدرآباد

در این رویداد که با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، آرشیو ایالت تلنگانه و سازمان میراث فرهنگی ایالت تلنگانه برگزار شد مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی نفیس از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «سلامان و ابدال» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی «یوسف و زلیخا» به خط میر علی هروی، «تحفه الملوک» به خط میرعماد الحسنی و «دیوان وصال شیرازی» به خط خود به نمایش درآمد.

غلامعلی حدادعادل، رییس فرهنگستان زبان و ادب فارسی با حضور در این جلسه ضمن اشاره به روابط دیرینه ایران و هند، بر تاثیرگذاری متقابل این دو تمدن در حوزه‌های علمی، ادبی و هنری تاکید کرد و گفت: روابط ایران و هند نه تنها به سیاست و اقتصاد محدود نمی‌شود، بلکه ریشه در تاریخ، فرهنگ و تمدن مشترک دارد. این نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی که امروز رونمایی شدند، سندی زنده از این ارتباط ژرف هستند. اندیشمندان، حکمرانان و فرهیختگان دو کشور در مسیر تبادل دانش و فرهنگ گام برداشته‌اند و این میراث گران‌بها، امروز به عنوان پل ارتباطی میان گذشته و حال ما عمل می‌کند.

دکتر غلامعلی حداد عادل با تاکید بر نقش مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در حفظ و مستندسازی این اسناد ارزشمند: مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور پس از انقلاب نقش ارزنده‌ای در دیجیتال‌سازی، فهرست‌نویسی و احیای اسناد تاریخی ایفا کرده است. این اقدامات نه تنها به حفظ این آثار کمک کرده، بلکه زمینه را برای پژوهش‌های عمیق‌تر و دقیق‌تر در تاریخ هند و ایران فراهم ساخته است.

مهدی خواجه پیری، رییس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور هم با صدور پیامی برای این مراسم بر اهمیت منطقه دکن و جایگاه آن در تمدن مشترک ایران و هند تاکید کرد و گفت: مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، از سال ۱۹۹۰ تاکنون، با همکاری ۵۳ کتابخانه و مرکز آرشیوی، بیش از ۱۰۰ هزار نسخه خطی و چهار میلیون سند تاریخی را دیجیتال‌سازی کرده است. همچنین ۵۴ جلد فهرست نسخ خطی منتشر شده و بیش از ۱۲ هزار نسخه خطی نادر مرمت شده است. وی با اشاره به اهمیت تداوم این همکاری‌ها افزود: این اقدامات گامی مهم در راستای حفظ و معرفی تاریخ مشترک ایران و هند به نسل‌های آینده است. مستندسازی و دیجیتال‌سازی این آثار باید همچنان ادامه یابد تا پژوهشگران و علاقه‌مندان به تاریخ و فرهنگ، به منابع دقیق‌تری دسترسی داشته باشند.

وی افزود: وجود این حجم از نسخه‌های خطی فارسی در هند، گواه روشنی بر عمق پیوندهای تاریخی دو ملت است. زبان فارسی برای قرن‌ها زبان رسمی و فرهنگی در شبه‌قاره هند بوده و بسیاری از مهم‌ترین آثار تمدنی این منطقه به این زبان نگاشته شده‌اند. حفظ و نگهداری این میراث، وظیفه‌ای مشترک بر دوش ایران و هند است.

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر عبدالحسین خسروپناه، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی از دیگر سخنرانان این مراسم با اشاره بر ارزش تمدنی این اسناد گفت: روابط ایران و هند، تنها به گذشته محدود نمی‌شود، بلکه این پیوندهای تمدنی می‌تواند راه‌حلی برای چالش‌های معاصر نیز باشند. بررسی این اسناد تاریخی می‌تواند مدل‌های موفق تعامل فرهنگی، علمی و اجتماعی میان دو ملت را آشکار سازد، که برای دوران حاضر نیز الهام‌بخش خواهد بود.

مهدی شاهرخی، سرکنسول جمهوری اسلامی ایران در حیدرآباد در ادامه این مراسم با اشاره به اهمیت این اسناد تاریخی در شناخت روابط دیپلماتیک، اقتصادی و فرهنگی ایران و هند گفت: این اسناد نه تنها نمایانگر تاریخ و تمدن مشترک ایران و هند هستند، بلکه برای درک بهتر روابط دیپلماتیک، اقتصادی و فرهنگی دو کشور در گذشته و حال، ارزش فوق‌العاده‌ای دارند. همکاری‌های مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و موسسات و کتابخانه‌های حیدرآباد، نمونه‌ای از دیپلماسی فرهنگی است.

زیرینه پروین، رییس آرشیو ایالت تلنگانه، نیز با اشاره به اینکه تاکنون یک میلیون و ۸۰۰ هزار سند مرمت و دیجیتال‌سازی شده است در خصوص نقش دیجیتال‌سازی در حفظ این میراث، بیان کرد: اگر امروز از این اسناد حفاظت نکنیم، فردا ممکن است آن‌ها را برای همیشه از دست بدهیم. دیجیتال‌سازی و مستندسازی این اسناد، گامی حیاتی در راستای حفظ این میراث است.

آلک لکشمی، رییس سازمان میراث فرهنگی حیدرآباد، پروفیسور عزیزالدین همدانی، رییس سابق آرشیو ملی هند و رییس کتابخانه رضا رامپور، خانم آرونادا ردی، رییس شورای بنیاد هنری هند در حیدرآباد و عامر علی‌خان، نماینده مجلس حیدرآباد از دیگر افراد حاضر در این جلسه بودند.

نسخ خطی حیدرآباد دکن و نقش ایران در حفاظت از اسناد تاریخی*

هندوستان، با فرهنگ غنی و تمدن متنوع خود، همواره همچون یک معما و هویتی منحصر به فرد در جهان باقی مانده است. این کشور که سرشار از نشانه‌های تاریخی و فرهنگی است، همواره مورد توجه محققان و پژوهشگران بوده است. از این رو، بررسی تأثیرات تمدنی و فرهنگی بر این سرزمین، به‌ویژه تأثیر نفوذ ایرانی در آن، امری ضروری و حائز اهمیت است. ایران، که خود یکی از تمدن‌های کهن بشری محسوب می‌شود، از گذشته‌های دور در عرصه‌های علمی، ادبی، هنری و اجتماعی بر فرهنگ هند تأثیر گذاشته است. یکی از نمودهای برجسته این تأثیرات، زبان و ادبیات فارسی در هند است که به‌عنوان زبان رسمی دربار، مکاتبات حکومتی و آثار علمی و ادبی مورد استفاده قرار می‌گرفت. این امر موجب شد که بسیاری از متون علمی، تاریخی و فرهنگی به زبان فارسی نوشته شوند یا از زبان‌های دیگر به فارسی ترجمه گردند. نقش این زبان در هند آنچنان برجسته بوده که هنوز آثار آن در مکاتبات سنتی و سبک‌های ادبی برخی از مناطق

مقاله‌ای از دکتر زرینه پروین (رئیس آرشیو و مؤسسه تحقیقاتی تلنگانه) منتشر شده در روزنامه سیاست حیدرآباد

این کشور مشاهده می‌شود.

یکی از ویژگی‌های برجسته زبان فارسی در هند، تنوع و غنای واژگانی آن است. در دوران مختلف تاریخی، این زبان تحت تأثیر فرهنگ‌ها و زبان‌های محلی هند قرار گرفت و در نتیجه، گونه‌ای از فارسی که خاص شبه‌قاره بود، پدید آمد. این گونه از فارسی، در برخی موارد با واژگان و سبک‌های ادبی هندی درآمیخت و سبک خاصی را به وجود آورد که به آن **فارسی هندی** گفته می‌شود. نکته‌ای که در این میان باید مورد توجه قرار گیرد، تفاوت میان واژگان آرایشی و واژگان کاربردی در زبان فارسی است. واژگان آرایشی (Ornamental) معمولاً به سبک ادبی تعلق دارند و برای زیباسازی متون مورد استفاده قرار می‌گیرند، در حالی که واژگان کاربردی، در ارتباطات روزمره و متون علمی نقش مهم‌تری ایفا می‌کنند. برخی از این واژگان آرایشی که در زبان فارسی رایج بودند، به زبان‌های هندی و اردو نیز راه یافتند و هنوز هم در سبک‌های رسمی و ادبی به کار می‌روند.

زبان فارسی به‌عنوان یکی از ارکان فرهنگی مهم در هند، نقشی بی‌بدیل در تاریخ و تمدن این کشور ایفا کرده است. میراث به‌جای مانده از این دوران، گواهی بر ارتباط عمیق و ماندگار دو ملت ایران و هند است که قرن‌ها از تعامل و تبادل فرهنگی بهره‌مند بوده‌اند.

با گذر زمان، تغییرات زبانی و فرهنگی در هند موجب شد که بسیاری از واژگان فارسی در این کشور دچار دگرگونی شوند. برخی از این واژگان به‌مرور زمان معنا و کاربرد جدیدی یافتند، در حالی که برخی دیگر در زبان‌های محلی هندی، به‌ویژه اردو، جایگزین شدند. اما آنچه مهم است، تأثیر عمیق و ماندگار زبان و فرهنگ ایرانی بر تمدن هند است، که در جنبه‌های مختلفی از هنر، معماری، موسیقی، خوشنویسی، و مکاتبات فلسفی و عرفانی آن قابل مشاهده است. از سوی دیگر، تأثیر زبان فارسی بر هنر و ادب هند، تنها محدود به متون ادبی نبوده، بلکه در ساختار اجتماعی و سیاسی نیز نفوذ داشته است. درباریان و ادیبان هندی، تحت تأثیر این زبان، مکاتبات رسمی خود را به فارسی نگاشته و حتی در حوزه قوانین و مقررات، از این زبان بهره گرفته‌اند. این تأثیر چنان گسترده بوده که حتی امروزه نیز در برخی اسناد حقوقی و تاریخی هند، ردپای زبان فارسی به‌وضوح دیده می‌شود.

در طول تاریخ، روابط تجاری میان تاجران ایرانی و هندی بسیار مستحکم بوده است. این ارتباطات نه تنها در حوزه تجارت، بلکه در زمینه‌های فرهنگی و ادبی نیز تأثیر بسزایی داشته‌اند. مردمان هر دو کشور، همراه با تبادل کالاها، اندیشه‌های ادبی و فرهنگی خود را نیز مبادله می‌کردند، که نتیجه آن تأثیر عمیق زبان و ادبیات فارسی بر فرهنگ و زبان هندی بود. با گذشت زمان، برخی از واژگان و سبک‌های ادبی فارسی در زبان‌های محلی هند جذب شدند. شاعران و ادیبان هندی، که تحت تأثیر این سبک‌ها قرار داشتند، اشعار و آثار خود را به شیوه‌ای مشابه سبک فارسی می‌سرودند. حتی در مکاتبات رسمی و اسناد حکومتی نیز زبان فارسی به‌عنوان ابزار اصلی مورد استفاده قرار می‌گرفت.

در مجموع، پیوند میان فرهنگ ایرانی و هندی، به‌ویژه از طریق زبان فارسی، نه تنها یک میراث تاریخی است، بلکه نشانه‌ای از تعاملات فکری و فرهنگی دو ملت محسوب می‌شود. این ارتباط، با وجود تغییرات سیاسی و اجتماعی، همچنان به‌عنوان بخشی از هویت مشترک دو کشور باقی مانده است. هزاران نسخه خطی در کتابخانه‌های هند موجود است که نشان‌دهنده روابط عمیق تاریخی و فرهنگی میان هند و ایران، به‌ویژه در دوره‌های سلطنتی است. این نسخ نه تنها نشان‌دهنده نفوذ ادبی و علمی ایرانیان در هند است، بلکه گنجینه‌ای ارزشمند از اسناد تاریخی نیز محسوب می‌شوند.

* ترجمه از اردو به فارسی: شهاب خواجه‌پیری

یکی از جنبه‌های مهم این ارتباطات، مهاجرت دانشمندان، بازرگانان و هنرمندان ایرانی به هند بود. بسیاری از این مهاجران به دربار شاهان هندی راه یافتند و به‌عنوان مشاوران، معماران، ادبا و اندیشمندان برجسته به جامعه هند خدمت کردند. این روند، که در دوران مغولان به اوج خود رسید، نه تنها موجب شکوفایی علمی و فرهنگی شد، بلکه بر حوزه‌های مختلفی چون معماری، خوشنویسی، موسیقی و حتی سبک‌های آشپزی نیز تأثیر گذاشت. در قرن نوزدهم، با کاهش نفوذ رسمی فارسی در هند، همچنان برخی از مظاهر فرهنگی آن در جامعه باقی ماندند. مکاتبات خصوصی، متون تاریخی و بسیاری از آثار هنری همچنان به زبان فارسی نگاشته می‌شدند. این زبان، که روزگاری پل ارتباطی میان ایرانیان و هندیان بود، همچنان جایگاه خود را در میان محققان و علاقه‌مندان به تاریخ و ادبیات حفظ کرده است. ارتباط میان فارسی و زبان‌های محلی هند، به‌ویژه اردو، چنان عمیق است که می‌توان آن را نوعی زبان خویشاوند (Kindred Language) دانست. شباهت‌های واژگانی و ساختاری میان این زبان‌ها، نشان‌دهنده تأثیرات گسترده فارسی بر اردو و دیگر زبان‌های شبه‌قاره است. این ارتباط، حاصل قرن‌ها تعامل فرهنگی میان ایران و هند بوده و همچنان در بسیاری از جنبه‌های فرهنگی، از جمله ادبیات، اصطلاحات اداری و حتی نام‌گذاری‌ها، به چشم می‌خورد.

گزارش بازدید وبسایت مرکز بین‌المللی

میکروفیلم نور

میزان کاربران فعال و بازدیدکنندگان سایت مرکز در یک سال گذشته حدود ۵۸۰۰ نفر است، که به طور میانگین میزان حضور و مرور مطالب وبسایت توسط هر کاربر دو دقیقه بوده است.

از بین این تعداد حدود ۴۰۰ نفر عضو سایت و انجمن مرکز می‌باشند و به طور مداوم مطالب را دنبال می‌کنند.

حدود ۴۲۰ درخواست کتاب و نسخه توسط اعضا، در وبسایت ثبت شده، و نسخه مورد نظر نیز در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

در بین افراد و بازدیدکنندگان وبسایت، کشورهای ایران، هند و آمریکا و شهرهای تهران، اصفهان و میلان به ترتیب جزو پربازدیدترین‌ها هستند.

همچنین از بین صفحات مرکز، صفحه جستجوی منابع نسخ خطی با ۲۴ هزار بازدید جزو پربازدیدترین صفحات و پس از آن، صفحه درباره ما و منتخب میراث مکتوب قرار دارد.

در طول تاریخ، حملات و تهاجمات، به‌ویژه حمله مغولان به بغداد در سال ۱۲۵۸ میلادی، موجب شد که بسیاری از دانشمندان، عالمان، و هنرمندان ایرانی به سرزمین‌های دیگر، از جمله هند، مهاجرت کنند. این مهاجرت‌ها به انتقال علوم و فنون اسلامی به هند کمک شایانی کرد. همچنین، با سقوط بغداد، تعداد زیادی از نسخه‌های خطی ارزشمند از بین رفت، اما برخی از آن‌ها توسط دانشمندان و مهاجران حفظ شدند و به کتابخانه‌های هند راه یافتند. دوران حکومت مغولان در هند، به‌ویژه از سال ۱۴۹۲ میلادی به بعد، دوره‌ای طلایی برای تعاملات فرهنگی و علمی میان ایران و هند بود. در این دوران، هنر خوشنویسی، معماری، و نگارگری ایرانی تأثیر شگرفی بر هند گذاشت. علاوه بر این، تأسیس مدارس و مراکز علمی تحت تأثیر نظام تعلیم و تربیت ایرانی موجب شد که فارسی به‌عنوان زبان رسمی دربار و مکاتبات حکومتی تثبیت شود. با گذشت زمان، نسخه‌های خطی فارسی که در هند نگهداری می‌شدند، نه تنها به‌عنوان منابع مطالعات تاریخی و ادبی ارزش داشتند، بلکه سبک و شیوه نگارش آن‌ها نیز تأثیر مستقیمی بر سنت‌های خوشنویسی و نسخه‌پردازی در هند گذاشت. برخی از این نسخه‌ها شامل اشعار، تاریخ‌نگاری، فلسفه، علوم دینی، و پزشکی بودند که توسط خوشنویسان ماهر و نسخه‌پردازان هنرمند به نگارش درآمدند. در قرن هجدهم، با روی کار آمدن نظام‌الملک آصفجاهی در دکن، اهمیت این نسخ بیشتر شد. خاندان آصفجاهی، که ارتباط نزدیکی با ایران داشت، نقش کلیدی در حفظ و نگهداری این گنجینه‌های ارزشمند ایفا کرد. یکی از مهم‌ترین کتابخانه‌های این دوره، کتابخانه علی‌خان نظام‌شاه بود که مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی نادر و کم‌نظیر را در خود جای داده بود.

به‌طور کلی، میراث علمی و فرهنگی ایران در هند، از طریق این نسخه‌های خطی، نه تنها حفظ شد، بلکه در بسیاری از موارد توسعه نیز یافت. این آثار ارزشمند، همچنان به‌عنوان پلی میان دو تمدن بزرگ ایران و هند، اهمیت خود را حفظ کرده و بخش مهمی از تاریخ مشترک این دو ملت را تشکیل می‌دهند. این بایگانی که در سال ۱۸۹۶ تأسیس شد، با هدف ایجاد یک نظام جامع برای نگهداری و تنظیم اسناد تاریخی پایه‌گذاری گردید. با گذشت زمان، تغییراتی در آن اعمال شد و در سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۲ به‌روزرسانی شد. در سال ۱۹۹۲، مجموعه‌ای جدید به آن افزوده شد که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین منابع تحقیقاتی درباره تاریخ هند و منطقه جنوب آسیا شناخته می‌شود. این بایگانی شامل حدود ۴۳ میلیون سند تاریخی است که بسیاری از آن‌ها به مسائل اداری، مالی، دیپلماتیک و اجتماعی مربوط می‌شوند. این اسناد بازه‌ای ۵۰۰ ساله را پوشش می‌دهند و اطلاعات ارزشمندی درباره

حکومت‌های مختلف از جمله سلسله‌های قطب‌شاهی، عادل‌شاهی و دیگر خاندان‌های اشرافی ارائه می‌دهند که بین سال‌های ۱۷۲۴ تا ۱۹۴۸ میلادی قدرت را در اختیار داشتند. حدود ۸۰ درصد این اسناد به زبان فارسی کلاسیک نوشته شده‌اند که نشان‌دهنده جایگاه مهم این زبان در مکاتبات رسمی و دیوانی آن دوران است. این اسناد همچنین شامل مکاتبات سیاسی، فرمان‌های حکومتی، احکام مالیاتی، معاهدات دیپلماتیک، و گزارش‌های مختلف دولتی هستند. در میان این اسناد، مجموعه‌ای مهم شامل بیش از ۶۷۲ فرمان سلطنتی دیده می‌شود که بسیاری از آن‌ها به سیاست‌های اجرایی و اصلاحات حکومتی مرتبط هستند. افزون بر این، در این آرشیو بیش از ۱۵۰,۰۰۰ سند مهم مربوط به حکومت‌ها و تشکیلات اداری مختلف وجود دارد که برخی از آن‌ها هنوز به‌طور کامل بررسی و پژوهش نشده‌اند. این مجموعه با توجه به حجم گسترده اسناد و محتوای منحصر به فرد آن، یکی از منابع کلیدی برای مطالعه تاریخ سیاسی، اقتصادی، و اجتماعی هند محسوب می‌شود.

مورخین، محققین و روزنامه‌نگاران برای تأمین نیازهای خود به آرشیوها مراجعه می‌کنند. در حوزه آرشیوها، اسناد مرتبط با اراضی انعامی، جاگیری‌ها، اوقاف اسلامی و هندو (موقوفات و بنیادها)، سمس‌تهان‌ها، مناطق نظامی (کنترولمنٹس)، آثار تاریخی، اماکن اجتماعی و فرهنگی، بناهای تاریخی، کاخ‌ها، خطوط راه‌آهن، سدها، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، روستاها، جنگل‌ها، کشاورزی، صنایع، معادن، تجارت، قوانین، احکام دولتی و اعلامیه‌های منتشر شده در روزنامه‌های رسمی (گزٹ) از اهمیت بالایی برخوردارند و اطلاعات ارزشمندی را در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهند.

آرشیو دولتی ایالت تلنگانه (Telangana State Archives) از جایگاه جهانی بسیار مهمی برخوردار است و این اهمیت، ناشی از مجموعه عظیم و ارزشمند اسناد و مدارکی است که در آن نگهداری می‌شود. نقش این آرشیو را می‌توان از این واقعیت درک کرد که بسیاری از پژوهشگران داخلی و خارجی برای تحقیق درباره تاریخ قرون وسطی و دوران مدرن، به‌ویژه تاریخ حیدرآباد دکن و تلنگانه، به این آرشیو مراجعه می‌کنند. این محققان از کشورهای مختلفی همچون ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، فرانسه، آلمان، استرالیا، سنگاپور، ایران و سایر کشورهای آسیای غربی به تلنگانه می‌آیند تا از منابع منحصر به فرد این آرشیو استفاده کنند.

در این راستا، اشاره به مرکز بین‌المللی نور میکروفیلم (Noor Microfilm International Center - NMIC) ضروری است. مدیریت این مرکز را دکتر مهدی خواجہ‌پیری بر عهده دارد. وی و سازمان متبوعش به‌صورت داوطلبانه پیشنهاد دیجیتال‌سازی، حفاظت و فهرست‌نویسی اسناد فارسی موجود در آرشیو ایالت تلنگانه را ارائه دادند. در نتیجه، در سال ۲۰۲۲، دولت تلنگانه یادداشت تفاهمی (MoU) با مرکز بین‌المللی نور میکروفیلم، وابسته به دولت ایران، امضا کرد.

تا به امروز، این سازمان موفق شده است ۱۷,۰۸۰,۰۰۰ برگ از اسناد تاریخی مرتبط با بخش‌های مختلف را دیجیتال‌سازی کند و ۳۰۵,۰۰۰ برگ را مرمت نماید. بدین ترتیب، این نهاد ایرانی توانسته است اسناد تاریخی ارزشمندی را احیا کرده و به آن‌ها حیاتی طولانی‌تر ببخشد.

بازتاب مراسم رونمایی از تازه‌های نشر مرکز (هند) در خبرگزاری‌های داخلی

تاکید آیت‌الله جزایری بر حفاظت از نسخ خطی در شبه قاره هند

نماینده مجلس خبرگان رهبری در بازدید از مرکز میکروفیلم نور بر حفاظت از نسخ خطی فارسی در شبه‌قاره هند تاکید

بازدید حضرت آیت‌الله العظمی موسوی جزایری، نماینده ولی فقیه در استان خوزستان، نماینده خبرگان رهبری و رئیس حوزه علمیه اهواز

مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی رونمایی شد

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

رونمایی از ۱۰ جلد فهرست اسناد تاریخی و چند اثر نفیس دیگر

مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹ سند مربوط به دوره گورکانیان و آصف‌جاهیان، مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی از موزه باستان‌شناسی حیدرآباد از جمله نسخه «اسلامان و اسلام» عبدالرحمن جامی به خط سلطان علی مشهدی، مثنوی هیوسف و زیخ‌نما به خط میر علی هروی، «حق‌الملوک» به خط میرعماد الحسنی و دیوان جمال شیرازی به خط خود او رونمایی شدند.

به گزارش ایسنا به نقل از روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مراسم رونمایی مجموعه ۱۰ جلدی فهرس اسناد تاریخی، همراه با چاپ ۱۷۴۹

اهمیت حفظ نسخ خطی و اسناد تاریخی ایرانی و اسلامی

پایان همکاری دفتر مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور با دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران

مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور که در سال ۱۴۰۲ با حسن نیت فراوان و اهتمام به نشر علم و در دسترس قرار دادن مجموعه‌های بی‌مانند از تصاویر نسخ خطی و اسناد تاریخی میراث مشترک ایران و هند و میزان قابل توجهی از تصاویر نسخ خطی کتابخانه‌های دنیا با اصرار و دعوت امنای دانشگاه تهران و رئیس اسبق دانشکده ادبیات و علوم انسانی و معاونین ایشان، بخش قابل توجهی از اندوخته‌های خود را به اتاقی در این مجموعه منتقل کرده بود، چندی پیش با تغییر در ساختار این دانشکده، پایان همکاری خود را با ایشان اعلام نمود. علی‌رغم اهتمام مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در برگزاری کارگاه‌های موفق و جلسات بازآموزی و نشست‌های پژوهشی در دانشکده ادبیات، برخوردهای غیرعلمی رئیس، معاون پژوهشی و معاون اداری این دانشکده، به جز جمع‌آوری منابع و تعطیل کردن دفتر مرکز، راه دیگری را برای مجموعه میکروفیلم نور باقی نگذاشت، لذا با پوشش از دانشجویان عزیز و اساتید محترم، کمافی‌السابق سرویس‌دهی اسناد و نسخ در دفتر مرکزی تهران و از طریق تارنما مقدور خواهد بود.

بازتاب خبری مرکز در خبرگزاری‌ها

احوال و آثار نقاشان و نگارگران هند* (۱)

منوهر داس ولد بساون

شهرتش در شبیه‌سازی و چهره‌پردازی افزون بود ولی در همه مراحل تصویرسازی قدرت قلم برارنده‌ای داشت و در مکتب مغول و شیوه‌های مختلف آن تصویرسازی می‌نمود. او فرزند نقاش نامی دوران اکبری بساون است که در آیین اکبری خطی نگارنده که در همان سال‌ها کتابت شده در احوال بساون چنین آورده است:

شگرف یادگار هند، بساون در طراحی و چهره‌گشایی و رنگ‌آمیزی و ماندنگاری و دیگر گزین کارهای این یگانه زمانه شد و بسیاری از دیده و ران شناسا برد سوتنه ترجیح دهند.

در بدایت کار که جوانکی پر استعداد و پر کار محسوب می‌گردید تحت نظر و شیوه پدر نقش‌آموزی می‌کرد و تا مدتی نیز در بعضی از تصاویر با وی همکاری و معاضدت می‌نمود ولی بیشتر علاقه هنرمند شبیه‌سازی و چهره‌پردازی بود که از دوران صباوت به آن دلباخته بود و عمیقاً به آن عشق می‌ورزید. نخستین کار شبیه‌سازی وی که بسال ۹۹۰ انجام پذیرفته حدود شانزده سالگی بوده که نقش خود و استاد محمد حسین کشمیری را، در صفحه آخر گلستان سعدی تصویر نموده و به استادی و شایستگی از عهده برآمده است. درباریان و رجال و سایر مشاهیر، دیگر منوهر را می‌شناختند و اغلب جهت نقش چهره‌سازی آن‌ها، با آن افراد مراوده و دوستی داشت و آن‌ها را از نزدیک می‌شناخت. در دربار سلطنتی نیز مقام و منزلتی داشت و در

درباره سن و سال و تولد و مرگ هنرمند سند قابل اعتباری را سراغ نداریم ولی تنها مدرکی که می‌شود به آن استناد جست و سن احتمالی نقاش را تعیین نمود تصویر جوانی نقاش است که توسط خود نقاش اتمام پذیرفته و در صفحه آخر نسخه معروف گلستان سعدی که به خط محمدحسین زرین قلم کشمیری کتابت شده جلب توجه می‌نماید. نسخه مذکور که در سال ۹۹۰ ه.ق. کتابت شده است. در زیر رقم، خود منوهر که جوان کوچک اندمی است با کلاه و البسه هندیان ملیس شده و وسایل رنگ و قلمدان و سایر اشیاء دیگر را در کنار خود قرارداده و کاغذی که بروی زانوان نهاده، در روی آن نوشته شده «عمل منوهر ولد بساون»

زرین قلم نیز در این اوان فرد چهل ساله‌ای به نظر می‌رسد که پارچه ضخیمی مثل پتو پوشیده و کلاه رگه‌دار پارچه‌ای به سر نهاده و در جای خود قرار گرفته و مشغول کتابت می‌باشد.

این شبیه‌سازی که در کمال قدرت عمل آمده، یکی از کارهای اولیه منوهر است که چندان شهرت چشم‌گیری نداشته و با نوشتن منوهر ولد بساون از امتیازات پدری سود جسته است.

پدر نامورش که از شاگردان عبدالصمد شیرین قلم و میرسید علی بشمار می‌آمد، سعی و کوشش زیادی در اعتلای و شیوه استادان ایرانی می‌نمود و کارهایش حلاوت ایرانی را بخاطر می‌آورد. منوهر نیز که در مکتب پدر هنرمندش تصویرسازی آموخته و به فنون و نیرنگ‌های فنی آن آشنا گشته بود، پا بر جای شیوه پدر گذاشته و شبیه‌پردازی و چهره‌پردازی را به‌سان پدر استادانه می‌آفرید.

استاد منوهر در جانورسازی و پرندسازی نیز صاحب قلم بود و چون با منصور جهانگیرشاهی مراوده و همکاری داشت سعی می‌نمود که در نقش حیوانات نیز با وی برابری نماید.

فرصت‌های گوناگون تصاویری از پادشاه وقت و شاهزادگان نقش می‌نمود و مورد اعزاز قرار می‌گرفت. در ارائه قصور و ابنیه و نقش ترسیمات هندسی به‌سان مهندسی پرسواس نازک قلم می‌کشید ولی در ارائه پرسپکتیو ناشی بوده و باصول فنی آن آگاهی نداشت. مثلاً در یکی از آثار وی که اکبرشاه را در سنین پیری نشان می‌دهد، ترسیم سطح پایون سلطنتی که به زیبایی تذهیب گشته غلط تصویر شده و ستون‌ها بر پایه صحیح، نقش نیسته است.

این هنرمند با مشاهیر دیگر نقاشی از قبیل ابوالحسن نادرالزمان و استاد منصور همکاری داشت و گهگاهی به همراهی و معاضدت همدیگر در کشیدن تصاویر عمده شرکت می‌جست و همکار لایقی به شمار می‌آمد. استاد منصور جهانگیرشاهی، در ذیل یکی از تصاویر خود علاوه بر اینکه هنر او را ستوده، مقام والای وی را تمجید نموده و چنین یاد کرده است:

منوهر که از کلک خسرو پسند شود نطفه را در رحم نقش بند
رقم زد شبیه شهی جم سیر برو کلک منصور شد کارگر

در صنعت تذهیب و ارائه نمونه‌های پیچیده آن استادی نازک‌قلم و پر مهارت به شمار می‌آمد، و بهترین نمونه آن را، در نقش زریفت‌ها و البسه و پارچه‌های گوناگون و آرایش و پیرایش قصور و تزئین سقف‌ها و فرش‌ها و چادرها و سایر اشیا جنبی تصاویر به عهده نقش کشیده و به خوبی از عهده برآمده است. در صنعت حل‌کاری نیز که یکی از ابعاد تذهیب به شمار می‌آید در حواشی صفحات و سایر نگاره‌های دیگری که در این شیوه انجام داده مهارت و نازک‌قلمی خود را به استادی برملا ساخته است.

متأسفانه بعلت دارا نبودن تاریخ اجرای آثار منوهر مدت فعالیت و نمونه آخرین کارهای وی دقیقاً معلوم نیست ولی با مشاهده بعضی از آثار اخیر هنرمند که در دربار جهانگیر شاهی بعمل آورده و به قرائن و حدسیاتی که از تاریخ آن‌ها برداشت شده می‌شود استدلال کرد که این استاد از سن شانزده سالگی و سال‌های ۹۹۰ ه.ق. شروع به فعالیت هنری کرده و در حدود سی سال و اندی به خلق تصویر اشتغال داشته و سن اصلی و سال دقیق مرگ هنرمند، مشخص نگشته است.

* اقتباس از کتاب احوال و آثار نقاشان قدیم ایران / محمدعلی کریم‌زاده تبریزی. لندن: انتشارات ساتراب، ۱۳۶۹.

پروژه مرمت و بازسازی نسخه‌های خطی آستان قدس رضوی

گزارش

گروه مرمت مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور-دفتر تهران

آستان قدس رضوی یکی از مهمترین مراکز مذهبی و فرهنگی و سیاسی و اجتماعی جهان اسلام و شیعیان در عالم به شمار می‌آید. تاریخ این آستان مقدس، به دو دوره مهم تاریخی، یعنی پیش از تدفین پیکر مطهر و مبارک حضرت ثامن الائمه امام علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحية و الثناء و پس از آن تقسیم می‌شود. از استقرار دولتهای خرد محلی در دوران ساسانی در این حدود و سپس ورود اسلام به ایران و اهمیت بسیار بالای خراسان، تا حضور خلفای بنی‌عباس در این منطقه، تاریخ پرفراز و فرودی را بر خود دیده است. پس از شهادت امام هشتم شیعیان (ص) و تدفین ایشان در مکانی که اکنون حرم مطهر واقع است، اهمیت مذهبی این مکان در ابتدا و سپس موقعیت سیاسی این بقعه شریف باعث گردید تا کانون توجه افراد مختلف از طبقه‌های متفاوت و گروه‌های مختلف باشد. یکی از مراکز مهم فرهنگی که در ابتدای توجه به این بقعه شریف در قرون گذشته و به خصوص در عصر تیموری و صفوی شکل گرفت، مجموعه کتابخانه است که پیشتر با عنوان کتابخانه سرکارفیض آثار، شهره عالم بوده و آثار بی‌مانند و بی‌بدیلی را در خود جای داده است.

پس از آموزش و تجهیز کارگاه طی مدت یک سال نخست این پروژه، ۱۵۰۰ نسخه خطی (حدود ۲۶۵.۰۰۰ برگ) با موفقیت آفت زدایی، مرمت، جلد سازی و صحافی شده است. این دستاورد در مقایسه با استانداردهای جهانی بسیار قابل توجه و برجسته است.

کتابخانه آستان قدس رضوی، یکی از مهم‌ترین و غنی‌ترین کتابخانه‌های دنیا و جهان اسلام است که با بیش از چهار قرن سابقه در حوزه گردآوری، مرمت و حفاظت از نسخ خطی، سهم بزرگی در تاریخ و فرهنگ جهان از خود بر جای گذاشته است. این کتابخانه با تمرکز بر منابع علمی، فقهی، تاریخی و میراث مکتوب اسلامی به‌ویژه در اصول شیعی، از نخستین و مهم‌ترین مراکز مورد مراجعه محققین و پژوهشگران دانشگاهی و حوزوی است. اقدامات اخیر این کتابخانه در زمینه مرمت آثار و احیای نسخ خطی، جایگاه ویژه‌ای به این کتابخانه بخشیده و از این حیث نیز آن را شاخص نموده است. یکی از ویژگی‌های مهم این مجموعه که اصلتی دیرینه دارد، بخش مرمت و صحافی این کتابخانه است که در طی قرون متمادی از آن یاد شده و آثار تولید شده در این بخش توسط نسخه‌شناسان توصیف و ستایش گردیده است. مرمت نسخ خطی به عنوان یکی از شاخه‌های حیاتی در حفظ میراث مکتوب، نقش اساسی در صیانت از تاریخ و فرهنگ جهانی و به ویژه صیانت از کتابهای مادر و مهم مفاهیم فقهی و اصول اسلامی دارد. با توجه به حجم نسخه‌ها و مجموعه‌هایی که روزانه به این کتابخانه اهداء یا خریداری

می‌شوند کار مرمت نسخه‌ها با دشواری‌هایی روبروست؛ لذا با عنایت و موافقت تولید محترم و به همت ریاست سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس، با پیشنهاد آقای دکتر مهدی خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور عهده‌دار مرمت و صحافی بیست هزار نسخه خطی کتابخانه گردید و توافق‌نامه‌ای فی‌مابین رئیس سازمان علمی و فرهنگی آستان قدس و مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور جهت مرمت و احیاء ۲۰ هزار نسخه جدیدالورود به مخزن منعقد گردید.

بازدید دکتر مهدی خواجه‌پیری به همراه استاد حسینعلی جعفریان و دکتر امید علیپور از کارگاه مرمت نسخ آستان قدس

مدیریت و هماهنگی پروژه

این پروژه که با هدف حفظ و احیای نسخ خطی با ارزش موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی طراحی شده است، شامل مراحل تحقیق و پژوهش، آماده‌سازی، آموزش نیروی انسانی متبحر و کشف استعدادها، حوزه مرمت، آموزش، اجرا و عملیاتی است.

با توجه به تاکید تولید محترم آستان مبنی بر احیای بخش مرمت و آموزش و جذب نیروی انسانی مستعد، بلافاصله پس از عقد تفاهم‌نامه مرکز اقدام به فراخوان نیروهای فارغ‌التحصیل رشته مرمت مقیم مشهد کردند، که در گام اول از بین ۱۲ نفر مراجعه کننده ۸ نیرو جهت شروع مرمت جذب شدند و هم‌اکنون پس از گذشت ۳ سال ۲۰ نفر نیروی متخصص (خانم و آقا) در کارگاه مرمت مرکز واقع در کتابخانه آستان قدس مشغول به فعالیت هستند. پس از تجهیز ۲ کارگاه جهت استقرار بانوان و یک کارگاه جهت فعالیت آقایان، نسبت به خرید مواد اولیه تحت نظارت کارشناسان خیره آستان قدس اقدام گردید.

استفاده از فناوری‌های نوین، تدوین برنامه‌های بلندمدت، افزایش نیروی متخصص و تجهیز کارگاه‌ها، برنامه‌ریزی دقیق و منسجم، همکاری و هماهنگی تیمی، افزایش بهره‌وری و کارایی، ارتقاء کیفیت مرمت، افزایش رضایت‌مندی عمومی، تقویت جایگاه آستان قدس رضوی و هماهنگی و مدیریت پروژه از جمله موفقیت‌های این پروژه محسوب می‌شوند. این فرآیند تحت نظارت کمیته فنی آستان متشکل از اساتید حوزه مرمت سازمان کتابخانه و با حضور اساتید مدعو از جمله استاد جعفریان تعیین شرح خدمات، قیمت‌گذاری و تایید مرمت نهایی می‌گردد.

کمیته فنی مشترک

پس از انجام فرآیند مرمت و احیای هر نسخه، نسخه مورد نظر به کمیته فنی مشترک آستان و مرکز نور جهت بررسی و تایید مرمت اصولی و استاندارد ارجاع می‌گردد. در این کمیته که با حضور کارشناسان خبره هر دو مجموعه تشکیل می‌گردد، نسخ مورد تایید مجدد به مجموعه وارد می‌شوند.

پروژه مرمت و بازسازی نسخه‌های خطی آستان قدس با تلاش‌های مستمر و برنامه‌ریزی‌های دقیق توانسته است به دستاوردهای مهمی در زمینه حفظ و احیای نسخ خطی با ارزش دست یابد.

اهداف طرح مرمت نسخه‌های خطی

آستان قدس رضوی

* مرمت و احیای ۲۰۰۰۰ نسخه خطی از آثار

مکتوب فقها و علمای جهان اسلام

* حفظ و نگهداری این گنجینه ارزشمند برای

نسل‌های آینده

* ارتقای دانش و تخصص مرمت‌گران آثار مکتوب

* تجهیز و احیای بخش مرمت با آموزش منابع

انسانی با دانش مرتبط و تهیه ابزار و تجهیزات

مدرن

این همکاری مشترک که از سال ۱۴۰۱ شروع گردیده است، منجر شد تا پایان سال ۱۴۰۳ بیش از ۲۰۰۰ نسخه مرمت شود؛ که با توجه به گزارشات مراکز مهم فعال در این حوزه (داخلی و خارجی) مانند کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، کتابخانه آیت‌الله مرعشی، کتابخانه‌های روسیه، عتبه عباسیه و غیره چنین حجمی از فعالیت بی‌سابقه و حائز اهمیت است.

طرح مرمت آثار مکتوب آستان قدس رضوی با تلاش‌ها و پیگیری‌های مستمر، دستاوردهای قابل توجهی در زمینه حفظ و احیای میراث فرهنگی و دینی جهان اسلام به همراه داشته است. با وجود چالش‌های موجود، با اتخاذ راهکارهای مناسب، این طرح در مسیر دستیابی به اهداف خود قرار دارد. امید است با ادامه تلاش‌ها و همکاری‌های مؤثر، پروژه مرمت بیست هزار نسخه در مدت زمان تعیین شده به پایان برسد و این گنجینه‌های ارزشمند برای نسل‌های آینده حفظ شود. اقدامات انجام شده در این زمینه، علاوه بر حفظ آثار، به توسعه نیروی انسانی متخصص و ارتقاء مهارت‌های آنان نیز کمک کرده است. با

ادامه این روند، آستان قدس رضوی می‌تواند به عنوان الگوی موفق در زمینه مرمت آثار مکتوب و حفظ میراث فرهنگی و دینی همچون سابقه ۴۰۰ ساله پیشین، شناخته شود. به جهت کسب این موفقیت در نظر است همایش بین‌المللی جهت معرفی این فرآیند برگزار گردد.

گزارش مخفی از اخبار توافقات بین فتحعلی شاه و ناپلئون بناپارت

در میان اسناد آرشیو ملی هند که به زبان فارسی توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور دیجیتال‌سازی شده است، گزارش‌های بسیار مهم نادری از روابط داخلی دربار ایران با دولت‌های اروپایی وجود دارد که اثری از آن‌ها در مجموعه اسناد داخل کشور و کتاب‌های مرتبط دیده نمی‌شود. یکی از مهم‌ترین این یادداشت‌ها، گزارشی است که به ظاهر از ایران و داخل دربار به کلکته و گورنر جنرال بریتانیا در هند فرستاده شده و پرده از اخبار سری و توافق مخفی دولت ایران و فرانسه برای حمله به هندوستان برمی‌دارد. در این گزارش که با عنوان اخبار ایران بهشت نشان معرفی شده است، از ماموریت میرزا محمدرضای قزوینی بیگلربیگی قزوین فرستاده فتحعلی شاه قاجار به دربار ناپلئون بناپارت (ناپلئون اول) عاقد قرارداد فینکشتاین با فرانسه، و شکست از روسیه و عقد معاهده با آن دولت و ماموریت ژنرال گاردان رئیس هیئت نظامی فرانسه در ایران و برخی از صنعتگران مامور به دربار ایران سخن رفته است. همچنین در ادامه هفت بند از پیشنهادات دولت فرانسه به دربار ایران برای تصرف هندوستان و شکست دادن انگلیس توسط قوای مشترک بیان شده است.

صفحه آخر معاهده فینکشتاین محفوظ در مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

صورت برخی از پیشنهادات دولت فرانسه به دولت ایران برای تصرف هند و شکست بریتانیا در مستعمرات فتحعلی شاه و ناپلئون بناپارت از سال ۱۸۰۷ تا ۱۸۰۹ میلادی با یکدیگر متحد شدند

در بخشی از این سند می‌خوانیم:

چون سابقاً یونانی [منظور ناپلئون بناپارت] پادشاه فرانس چارپای [منظور چارپا] به دربار شاهی با تحف و هدایا [که بخشی از آن‌ها امروزه هم در مجموعه کاخ گلستان نگهداری می‌شود از جمله ظروف چینی فرانسوی] ارسال و خواهش دوستی فیما بین دولتین علیتین و دشمنی با دشمنان دولت شاهی کرده بود، شاه جمجاه [منظور فتحعلی شاه قاجار] قبول این مراتب فرموده به اتفاق فرستاده او عالیجاه میرزا محمدرضای قزوینی را روانه فرانس فرمودند و یوناپارت مذکور، میرزای مسطور را نهایت محبت نموده، به اتفاق خود به دعوی [شاید منظور دعوت به] پاریس آورد.

مطلب ثانی آن که یک نفر از شاهزادگان بلند اقبال با ده هزار سوار جزار همراهی نمایند و بعد از تسخیر هندوستان سکه و خطبه به نام نامی شاه و شاهزاده منظور نایب‌السلطنه [عباس میرزای ولیعهد] باشد.

مطلب ثالث آن که در ازای این شفقت موضوعه که محمدشاه [پادشاه گورکانیان هند] از برای نادرشاه در هندوستان به رسم نعل بها وضع نموده و ضمیمه ایران فرمود، به آن نهج [هندوستان] ضمیمه ایران باشد.

این سند در مجموعه دیجیتال‌سازی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور از آرشیو ملی هند و در جلد ۱۰۳ ذیل اسناد سال ۱۸۰۸ میلادی وجود دارد.

دیدار فرستاده ایران میرزا محمدرضا بیگلربیگی قزوینی با ناپلئون اول در کاخ فینکشتاین (۲۷ آوریل ۱۸۰۷) جهت امضای معاهده فینکشتاین.

برگزاری نمایشگاه نسخ خطی فارسی و اردو میر تقی میر

با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و انجمن ترقی اردو

در این رویداد فرهنگی، بیست نسخه خطی ارزشمند از آثار این شاعر برجسته به نمایش گذاشته شد. همچنین، از ویژه‌نامه‌ای با محوریت تحلیل و بررسی آثار فارسی و اردوی میر تقی میر رونمایی گردید که به‌عنوان بخشی از تلاش‌ها برای احیای میراث ادبی او محسوب می‌شود. آیین افتتاحیه این نمایشگاه با حضور جمعی از شخصیت‌های علمی و فرهنگی از جمله ایرج الهی، سفیر جمهوری اسلامی ایران در هند؛ سلمان خورشید، وزیر اسبق امور خارجه هند؛ پروفیسور شریف حسین قاسمی؛ پروفیسور اخلاق آهن؛ عطر فاروقی؛ پروفیسور اختر الواسع؛ و فریدالدین فرید عصر، رایزن فرهنگی ایران در هند، برگزار شد.

پس از افتتاح نمایشگاه، نشست علمی با موضوع «بررسی آثار و جایگاه ادبی میر تقی میر» با حضور اساتید و پژوهشگران برگزار گردید. در این نشست، ایرج الهی، سفیر جمهوری اسلامی ایران در هند، با اشاره به جایگاه میر تقی میر در ادبیات اردو، گفت: «میر تقی میر با الهام از فرهنگ و تمدن ایران، نقشی بی‌بدیل در اعتلای ادبیات اردو ایفا کرد. آثار او بازتاب‌دهنده پیوند عمیق تمدنی ایران و هند و تجلی‌گر روح انسانی و احساسات لطیف این شاعر بزرگ است.»

پروفیسور شریف حسین قاسمی در سخنرانی خود به مهاجرت میر تقی میر به دهلی و تأثیر این شهر بر زندگی و آثار او پرداخت و بیان داشت:

«دهلی نقطه عطفی در حیات ادبی میر تقی میر بود. این شهر به او الهام بخشید تا شاهکارهایی بیافریند که امروز نیز ماندگارند.» وی همچنین تأکید کرد که علی‌رغم تغییرات تاریخی، شعر فارسی همچنان جایگاه رفیعی در هند دارد.

پروفیسور اختر الواسع نیز با تأکید بر روابط دیرینه فرهنگی میان ایران و هند اظهار داشت: «پیوند زبان‌های فارسی و اردو نمادی از ارتباطات تمدنی میان این دو ملت است که در آثار شاعرانی چون میر تقی میر به اوج خود رسیده است.»

سلمان خورشید، وزیر اسبق امور خارجه هند، نیز این رویداد را الگویی برجسته از فعالیت‌های فرهنگی دانست و گفت: این نمایشگاه نه تنها گامی ارزشمند برای حفظ میراث ادبی است، بلکه فرصتی است برای نسل جدید تا با میراث مشترک ادبی ایران و هند آشنا شوند.

در ادامه، فریدالدین فرید عصر، رایزن فرهنگی ایران در هند، ضمن قدردانی از برگزارکنندگان این رویداد، به تحلیل عناصر شعری میر تقی میر پرداخت و اظهار داشت:

«مفهوم درد در آثار صوفیانه میر تقی میر با آنچه در ادبیات مدرن اروپا از درد تعبیر می‌شود، کاملاً متفاوت است. میر تقی میر توانسته

است این احساس را با عمق و ظرافت خاصی به تصویر بکشد.»

وی در پایان، ابیاتی از اشعار میر را قرائت کرد و بر ضرورت تصحیح، ویرایش و انتشار مجدد آثار این شاعر تأکید نمود.

میر تقی میر، که به «خدای سخن» شهرت دارد، در سال ۱۷۲۳ میلادی در شهر آگرا دیده به جهان گشود. وی مدتی در دهلی اقامت داشت و سپس به دربار حکام اود نقل مکان کرد. در دربار نواب آصف‌الدوله، به‌عنوان ملک‌الشعرا، جایگاهی برجسته یافت و اشعاری ماندگار سرود.

این شاعر بزرگ علاوه بر اشعار عاشقانه، در مرثیه‌سرایی نیز مهارتی بی‌نظیر داشت و با سرودن مرثیه‌هایی در وصف واقعه عاشورا و مقام والای حضرت امام حسین (ع)، میراثی ماندگار از خود بر جای گذاشت.

بازدید حضرت آیت‌الله العظمی موسوی جزایری، نماینده ولی فقیه در استان خوزستان، نماینده خبرگان رهبری و رئیس حوزه علمیه اهواز، به همراه جمعی از همراهان از مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

در این دیدار آیت‌الله جزایری خاطر نشان کردند که مجموعه زحمات دکتر مهدی خواجه‌پیری در شبه‌قاره، در نیم‌قرن گذشته بسیاری از مجموعه‌های خطی و اسنادی را از خطر نابودی نجات داده است. ایشان با توجه به وضعیت نسخ خطی در شبه‌قاره هند، اشاره کردند که وجود مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور باعث شده تا پژوهش‌های شیعی در مجموعه تراث اسلامی با موفقیت‌های چشمگیری همراه باشد.

آغاز دور جدیدی از همکاری‌های مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و جامعه المصطفی العالمیه

حجة الاسلام والمسلمین دکتر شاکری، مدیر مؤسسه آموزش‌های کوتاه‌مدت و فرصت‌های مطالعاتی وابسته به جامعه المصطفی العالمیه، و هیات همراه پنجم اسفند از مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور بازدید کردند.

این نشست به منظور برنامه‌ریزی و هماهنگی کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی مرکز نور با همکاری مؤسسه آموزش‌های کوتاه‌مدت برگزار شد. توافق شد که بنا به درخواست‌های مکرر نمایندگی‌ها و رازنی‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، در گام اول مدیران ارشد مرتبط با حوزه نسخ خطی و اسناد از کشورهای مشترک‌المنافع فدراسیون روسیه به ایران سفر کرده و در دوره‌های آموزشی جامع مشترک شرکت نمایند. این اقدام نه تنها به تقویت روابط علمی و فرهنگی بین کشورها کمک خواهد کرد، بلکه فرصتی مناسب برای انتقال دانش و تجربیات در حوزه میراث مکتوب اسلامی فراهم خواهد آورد.

همکاری‌های مشترک مدیران و روسای مراکز علمی و فرهنگی موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC)، کتابخانه و موزه ملی ملک، رئیس بنیاد ابن سینا کتابخانه ملی و کتابخانه مجلس با مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

در این دیدارها، دکتر مهدی خواجه‌پیری، رئیس و مؤسس مرکز نور، ضمن خرسندی از حضور روسا و هیأت همراه، تأکید کردند که همکاری فی‌مابین می‌تواند به اعتلای فرهنگ و میراث مشترک ایران و هند کمک شایانی نماید.

دکتر فاضل‌زاده رئیس اسبق موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC)، درباره ایجاد همکاری‌های مشترک در زمینه بارگذاری مجموعه‌های پژوهشی و نسخ خطی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سطوح ملی و بین‌المللی به‌صورت حضوری و مجازی گفتگو کرد.

بازدیدکنندگان نیز با اشاره به نیم قرن تجربه مرکز نور در حفظ میراث اسلامی و ایرانی در شبه قاره، ابراز امیدواری کردند که همکاری‌های مشترک گامی مهم در ارائه مجموعه‌های ناشناخته به پژوهشگران و محققان ایرانی است؛ همچنین این همکاری‌ها عزم جدی نهادها در راستای حفظ و ترویج میراث فرهنگی مشترک ایران و هند نشان می‌دهد.

دکتر امیرخانی رئیس کتابخانه ملی بر لزوم مشارکت فعال کتابخانه و آرشیو ملی ایران در فهرست‌نویسی اسناد دیجیتال‌سازی شده توسط مرکز نور از مجموعه‌های دولتی هند تأکید کرد. دکتر معینی‌پور رئیس کتابخانه مجلس نیز با ابراز خرسندی از کمک مرکز نور در چاپ نسخ همانند و پژوهش بر روی منابع اسنادی آرشیوهای مختلف هند استقبال نمود.

بازدید آقای امیر خوراکیان رئیس کتابخانه و موزه ملی ملک به همراه حجه الاسلام والمسلمین دکتر هادوی رئیس بنیاد ابن سینا

در این دیدار، دکتر مهدی خواجه‌پیری بر اهمیت مجموعه‌های وابسته به آستان قدس رضوی در نگهداری و پژوهش بر میراث ایرانی و اسلامی تأکید کرد.

بازدید دکتر غلامرضا امیرخانی، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (هفتم اسفند ماه)

بازدید رئیس اسبق موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام ISC

بازدید دکتر معینی‌پور رئیس کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی (هشتم اسفند ماه)

معرفی کاخ موزه هازادواری (هزار دروازه) بنگال

تاسیس موزه

مجموعه‌ای غنی از آثار کهن خاندان‌های سلطنتی مرشدآباد و انگلیسی‌ها در این کاخ نگهداری می‌شود که شامل تسلیحات قدیمی و مجسمه‌های برنزی، مرمرین و رخام گچی، لباس‌ها و جواهرات، کجاوه‌ها و کالسکه‌ها و هودج‌ها، اشیای زرین، نقره‌ای و عاجی، کوزه‌های سرامیکی با طراحی زیبا، میلمان چوبی سلطنتی، لوسترهای شیشه‌ای و نقاشی‌های روغنی کمیاب روی بوم یا نقاشی‌های رنگ آبی روی کاغذ از هنرمندان و لیتوگراف‌های هلندی، فنلاندی، فرانسوی، انگلیسی و ایتالیایی است.

نقاشی‌های روغنی بیشتر از نقاشی‌های مینیاتوری الهام گرفته‌اند. اما بیشتر نقاشی‌ها فاقد نام نقاش و تاریخ هستند. به‌منظور حفظ و نگهداری از این میراث فرهنگی، این کاخ به تدریج به موزه تبدیل شد.

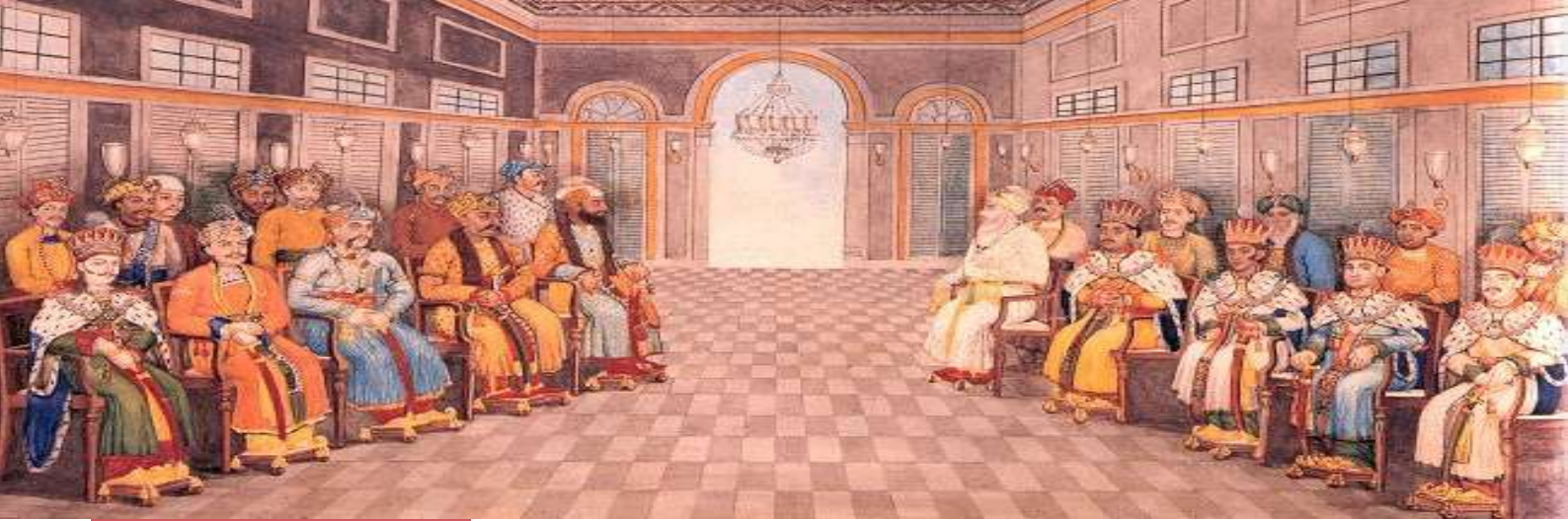
به منظور حفظ و نگهداری این میراث فرهنگی، این کاخ به تدریج به موزه تبدیل شد. پیشتر، این موزه زیر نظر حکومت محلی بنگال غربی واقع در ایالت مرشدآباد اداره می‌شد. در اثر تلاش‌های شخصی «پروفیسور سعید نورالحسن» در (۱۵ اگوست ۱۹۸۵م) همراه با طراحی و برگزاری نمایشگاه‌هایی در مقیاس بزرگ، که موجب قرارگیری این موزه در تراز دیگر موزه‌های داخلی و خارجی شد؛ موزه به تملک بخش پژوهش‌های باستان‌شناسی هند درآمد. هم اکنون، بیست گالری بزرگ به منظور بازدید عموم در این موزه وجود دارد.

بعدها در تاریخ یازدهم اگوست ۱۹۹۱م، در زمان فرمانداری نورالحسن در بنگال غربی، این موزه به صورت رسمی افتتاح شد. از آنجا که این موزه زیر نظر بخش پژوهش‌های باستان‌شناسی هند اداره می‌شد، تلاش‌های مستمری برای حفاظت و نگهداری از این دارایی‌های فرهنگی صورت گرفت و کاخ به تدریج به موزه تبدیل گردید.

در حصارهای قبلا نظامات، کاخ هازادواری یا باراکوتھی، در محوطه‌ی زیبای کرانه غربی رود باگیراتھی چشم‌نوازی می‌کند. این بنا به خاطر برگزاری تشریفات دربار و سایر کارهای رسمی نوابین و همچنین به منظور اقامت مقامات بلندپایه بریتانیایی، ساخته شد. این سازه احتمالا تنها کاخ در هند است که به علت تعداد درهای واقعی و غیرواقعی آن، هازادواری نامیده شده است. نمای شمالی کاخ در زمان حکومت نواب نظام همایون‌جاه (۱۸۲۴ - ۱۳۳۸ م) در فاصله سال‌های (۱۳۲۹ تا ۱۸۳۷ م)، با هزینه ۵۰/۱۶ لاک؛ با طراحی و نظارت کلونل مک‌لوید دانکن از سپاه مهندسان بنگال، ساخته شد. ساخت بنا در (نهم آگوست ۱۸۲۹م) تحت سرپرستی لرد ویلیام بنتینک آغاز شد و کار ساخت آن، در (دسامبر ۱۸۳۷م) در زمان لرد آوکلند، به پایان رسید. این کاخ سه طبقه، که براساس سبک معماری هندواروپایی (سنت دوریک) طراحی شده، به شکل مستطیل است که بیش از ۵۰ سالن پذیرایی به مساحت ۱۲۷×۶۲×۲۷ متر دارد. ورودی این ساختمان ۳۶ پله سنگی دارد. در پای هر دو طرف را هپله، دو شیر نشسته، دیده می‌شود. طبقه اول، ۵۲ عدد ستون دایره‌ای دارد (۲۴ عدد در بخش شمالی، ۲۰ عدد در جنوبی و ۴ عدد در بخش شرقی و غربی بنا) که وزن سقف زیاد، تمام بخش‌های رواق و راهروها را روی خود تحمل می‌کنند که یادآور سبک ایتالیایی است. در طبقه بعدی، بالکن‌های کوچک مستطیلی از جنس آهن، در محل رواق و راهروهای بزرگ، دیده می‌شود. جاذبه اصلی این کاخ، سالن دایره‌ای دوربار است. این کاخ از سمت شمال، روبروی امام‌بارای غول‌پیکر (به طول ۲۰۹ متر) قرار دارد که توسط نواب نظام فریدون‌جاه ۱۸۳۸-۱۸۸۱م، پسر نواب نظام همایون‌جاه، در سال ۱۳۴۸م ساخته شده است. در میان امام‌بارا و کاخ، مدینه نواب سراج‌الدوله، یک برج ساعت که توسط وی ساخته شده است و برج ساعت دیگری که توسط نواب فریدون‌جاه ساخته شده و یک باغستان که به «باغ باچاولی» معروف است، قرار دارد.

معرفی کتابخانه سلطنتی اوده

پادشاهان اوده چون دیگر سلاطین مسلمان هند عشق و علاقه زیادی به جمع‌آوری کتاب و تشکیل کتابخانه داشتند در میان ایشان پادشاهانی بودند که با علوم و فنون مختلف آشنایی داشتند و به علما و دانشمندان به دیده تحسین می‌نگریستند و در زمان حکومت ایشان بیشتر امرا و وزرای دربار پادشاهان اوده را علما و دانشمندان تشکیل می‌دادند که در زمینه‌های مختلف علمی صاحب‌نظر بودند تعداد تصانیف و تالیفات از این بزرگان در دوران فرمانروایی اوده بجای مانده نشان‌گر توجه خاص شاهان به علوم و فنون اسلامی می‌باشد. شاهان اوده تنها دیگران را به فراگیری تشویق نمی‌کردند بلکه خود نیز شوق و شور علمی داشتند و تنها از واجد علیشاه آخرین فرمانروای اوده ۴۶ رساله و جزوه باقی مانده است. همچنین کتاب‌های که به خط شاهان اوده کتابت گردیده تاکنون در کتابخانه‌های بزرگ جهان وجود دارد.

توجه شاهان اوده به علوم اسلامی و وجود علما و دانشمندان، زمینه‌ای را به وجود آورده بود که بیشتر هدایا و تحفی که برای پادشاه آورده می‌شد نسخ خطی نادر و نفیس بودند که جهت تقرب و چون اکثر به دستگاه سلطنتی مردم علاقه شاهان را به کتاب می‌دانستند اگر از گوشه و کنار کتابی نفیس را بدست می‌آوردند برای گرفتن انعام آن را به شاه هدیه می‌نمودند. لذا سهمی از کتاب‌های کتابخانه شاهان اوده هدایا و تحفی بود که از اطراف و اکناف به کتابخانه می‌رسید.

از طرفی فتوحات پادشاهان نیز موجب رونق کتابخانه‌ها می‌گردید. در سال ۱۱۸۸ هجری یا ۱۷۷۴ میلادی نواب شجاع‌الدوله به روهیله حمله کرد و حافظ رحمت‌خان والی آنجا را به قتل رسانید و در پنجم شعبان همان سال به لکهنو بازگشت. از جمله غنایمی را که با خود آورده بود کتابخانه بزرگ نواب روهیله بود. شجاع‌الدوله تا آخر ماه رمضان در لکهنو اقامت کرد و کتابخانه نواب روهیله را ضمیمه کتابخانه شاهی کرد و در هشتم شوال به طرف فیض‌آباد حرکت کرد.

دکتر اشپرینگر نسخ نفیسی را که به زبان پشتو جهت نوابان روهیله نوشته و تزئین گردیده بوده را دیده است. اما چون به زبان پشتو و رسم‌الخط آن آشنایی نداشته لذا توضیحات بیشتری درباره آن‌ها نیاورده است. سرجان استریچی درباره کتاب‌های کتابخانه حافظ رحمت‌خان چنین می‌نویسد:
حافظ رحمت‌خان کتابخانه‌ای تاسیس کرده بود که پس از شکست و کشته شدن وی کتابخانه‌اش توسط شجاع‌الدوله به لکهنو منتقل گردید و ضمیمه کتابخانه سلطنتی پادشاهان اوده گردید.
بدین‌گونه کتابخانه سلطنتی اوده به صورت یکی از بزرگ‌ترین و معتبرترین کتابخانه‌های آن روز درآمد.

واجدعلی شاه در اولین سال حکومت خود دستور داد تا فهرستی از کلیه کتاب‌های مورد نیاز کتابخانه سلطنتی تهیه کنند. پس از تهیه لیست کتب مورد نیاز فرمانی به شرح ذیل صادر کرد:
از کتب فهرست مفصله ذیل هر نسخه که لغایت بیست و چهارم این ماه (ذیقده) روز پنجشنبه سنه ۱۲۶۳ هجری نزد محمدحسین مهتم مطبع سلطانی در تکیه شاه فصیح برمکانش برسد همان وقت به شرط پسند قیمتش خاطرخواه بایع داده شود.

نکته جالب دیگری که در توسعه کتابخانه‌ها موثر بود آن‌که، طبق رسومات شاهان و بزرگان همراه با جهیزیه دختران مقداری کتاب وجود داشت که به خانه شوهر می‌آوردند؛ و هر چه خاندان عروس از نظر مالی متمکن‌تر بودند تعداد کتب بیشتری که دارای ارزش بود همراه دختر می‌فرستادند. بدین‌وسیله کتاب‌های زیادی از شهری به شهر دیگر نقل و انتقال می‌یافت. به طور مثال هنگامی که نواب بهوبیگم از شاهزادگان دهلی به عقد وزیر الممالک ایالت اوده درآمد تعداد قابل توجهی کتاب نفیس جزو جهیزیه وی بود. این کتاب‌ها پس از مرگ وی به کتابخانه سلطنتی انتقال داده شد.

سجع مهر کتابخانه سلطنتی امجدعلی شاه

سجع مهر کتابخانه سلطنتی واجدعلی شاه

نگاره‌اندیشی نظریه‌ای نو

فرزانه اعظم‌لطفی*

نگاره‌اندیشی نظریه‌ای نو بر نسخه خطی منظومه سوز و گداز سستی نامه اثر ملانوعی خوبوشانی دهه‌های آغازین حکومت اکبرشاه و تمایل وی به نسخه‌های مصور ادبی و تلفیق هنر ایرانی و هندی در دوره شکوفایی هنر و فرهنگ و ادب هندوستان با ترجمه نسخه‌های داستان‌های سنسکریت به فارسی و تاثیرپذیری شاعران مهاجر ایرانی از فرهنگ و تمدن هندوستان ملانوعی خوبوشانی را ترغیب به خلق اثر منظومه سوز و گداز یا سستی نامه در هندوستان ساخت. مثنوی پانصد بیتی سوز و گداز اولین سستی نامه شرح واقعه حقیقی به عهد اکبرشاه اختصاص دارد. گفته می‌شود خوبوشانی به تقلید از مثنوی عشق‌نامه ششصد و شش بیتی امیرحسن سجزی دهلوی معروف به سعدی هندوستان چکامه‌سرایی کرده است. با این تفاوت که عشق‌نامه بسیار به لیلی و مجنون نظامی گنجوی شباهت دارد و آمیزه‌ای از سنت‌های عربی و هندی است اما ملانوعی خوبوشانی از سنت‌های ایرانی-هندی تبعیت می‌کند. روایت هردو داستان به مرگ ناگاه دلداگان به شیوه رسم هندوان "ستی" به پایان می‌رسد. پژوهش و اولین نظریه‌پردازی با ابداع اولین اصطلاح به عنوان نگاره‌اندیشی بر نسخه‌های مصور هند توسط نگارنده این تحقیق به بررسی روایت داستان نسخه خطی منظومه سوز و گداز با تکیه بر نقاشی‌ای از مراسم سستی که به صورت هاله‌ای کم‌رنگ که در بخش فوقانی نسخه به تصویر کشیده شده، و همچنین به نوآوری در تحلیل و روایت داستان تصویری و یا نگاره‌اندیشی نسخ خطی و مصور می‌پردازد.

در تحلیل سستی که در بهگو گیتا آمده است اشاره می‌شود:

सत्यमेव जयते नानृतं।

सत्येन पन्था विततो देवयानः॥

تنها حقیقت پیروز می‌شود، نه دروغ

راه حقیقت همان راهی است که به

الوهیت می‌انجامد به‌گودگیتا..۱۶:۲

نگاره‌ای از منظومه سوز و گداز

در فلسفه سانسکریت، سستی (ساتی) از ریشه Sat (سات) گرفته شده است که به معنای حقیقت، وجود، هستی یا آنچه که واقعی و تغییرناپذیر است، می‌باشد. در این زمینه، سستی بیشتر به عنوان یک کیفیت یا ویژگی در نظر گرفته می‌شود که نشان‌دهنده پایبندی به حقیقت و

یادداشت

میرعسکرعلی عاقل خان رازی: سراینده مثنوی «شمع و پروانه» (که با نام‌های «پدماوت» یا «سوز و گداز» نیز شناخته می‌شود) که در این اثر به توصیف مراسم سستی پرداخته شده است. محمدرضا خوبوشانی: شاعر ایرانی که به درخواست اکبر شاه هند، منظومه‌ای به نام «سوز و گداز» را سروده و در آن به آیین سستی اشاره کرده است آیین «ستی» در هند، که به مراسم خودسوزی پس از مرگ همسرانشان اشاره دارد، در متون و نسخه‌های خطی سنسکریت مورد توجه قرار گرفته است. متون حماسی رزمی مانند «مهابهاراتا» و «حمایه مذهبی «رامایانا»، «ویشنو سمریتی» و «پدما پورانا، شیوا پورانا»: در این آثار، نمونه‌هایی از خودسوزی زنان پس از مرگ همسرانشان ذکر شده است.

ستی در فلسفه سانسکریت نه تنها یک مفهوم اخلاقی بلکه یک اصل هستی‌شناسانه است که بر واقعیت‌نهایی، صداقت، و تطابق با حقیقت مطلق دلالت دارد. این واژه هم در متون مقدس و هم در سیستم‌های فلسفی مانند ودانتا و یوگا نقش کلیدی دارد با این تفاسیر نگارنده با ابداع نظریه‌ای نو به نام نگاره‌اندیشی در نسخ خطی مصور که در هندوستان خلق شده است بر این باور است که نگاه کردن به یک نسخه نقاشی چیزی فراتر از مشاهده‌ی سطحی آن است؛ بلکه فرآیندی از کاوش بصری، کشف معانی، درک مفاهیم فرهنگی و تاریخی، و برقراری ارتباط شخصی با اثر است. تحلیل یک نگاره‌ی مصور قدیمی صرفاً به مشاهده‌ی زیبایی آن محدود نمی‌شود، بلکه شامل بررسی ساختار بصری، معنا و نمادها، زمینه‌ی تاریخی، اسطوره‌ای و تأثیر احساسی آن بر بیننده نیز هست. آنچنان‌که با دقت بر اثر سوز و گداز ملانوعی خوبوشانی صرفاً تحلیل خودسوزی مطرح نیست چنین تحلیلی می‌تواند ما را به درک عمیق‌تری از فرهنگ، هنر، و تفکر زمانه‌ای که تصویر در آن خلق شده برساند.

*دانشیار و عضو هیئت علمی زبان و فرهنگ باستانی - مطالعات هند - دانشگاه تهران
رئیس مرکز پژوهشی آسیا ARCUT دانشگاه تهران

۱. سستی و مفهوم هستی‌شناسی:
در فلسفه ودانتا، بویژه در آموزه‌های ادویته ودانتا (Advaita Vedānta) ست (Sat) به عنوان واقعیت مطلق و تغییرناپذیر معرفی می‌شود. در این دیدگاه سستی همان سستی (सत्य, Satya) یا حقیقت نهایی است.

ست-چیت-آند (Sat-Chit-Ananda) ترکیبی از سه ویژگی حقیقت (Sat)، آگاهی (Chit) و بهجت (Ananda) است که ذات برهمن (واقعیت نهایی در هندویسم) را توصیف می‌کند.

۲. سستی و فضیلت اخلاقی
در متون دهرما (Dharma) در حماسه رزمی مهابهاراتا و حماسه مذهبی رامایانا، سستی به عنوان یک ویژگی اخلاقی هم در نظر گرفته شده است در این مفهوم، سستی مانند سستی (صداقت) و دهرما (واجبات اخلاقی) ارتباط نزدیکی دارد. سستی به معنای صداقت، تعهد و پایبندی به حقیقت در زندگی روزمره است.

۳. سستی در یوگا راهی به سوی کمال و رستگاری

در مسیر یوگا یعنی راهی به سوی کمال و موکشا (رستگاری)، سستی به عنوان یک وضعیت ذهنی و روحی از تطابق با حقیقت مطلق شناخته می‌شود. فردی که به سستی دست می‌یابد، به مرحله‌ای می‌رسد که در آن دیگر از توهمات (مایا) و دل‌بستگی‌های مادی آزاد است و با حقیقت یکی می‌شود.

مطبوعات فارسی در شبه قاره هند (قسمت دوم)

گروه پژوهشی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور-دفتر تهران

یکی از قدیمی‌ترین و شاید پرخبرترین مطبوعات شبه قاره هند که به صورت هفته‌نامه به فارسی در کلکته منتشر می‌شد، هفته نامه آئینه سکندر است. این هفته‌نامه، خبری و به زبان فارسی از سال ۱۸۳۱ میلادی (یعنی از حدود سال ۱۲۰۹ شمسی - ۱۲۴۶ هجری قمری) تا ده سال بعد ۱۸۴۲ میلادی به صورت منظم در کلکته و به همت **مولوی سراج احمد خان لکهنوی** منتشر می‌شد. این نشریه در چهارده صفحه و با حروف سربی به خط نستعلیق خوش و خوانا و به شکل دو ستونه در هر صفحه، طراحی شده بود. به جز صفحه اول که دارای هفده سطر است مابقی صفحات دارای بیست و دو سطر چاپی (با احتساب سر صفحه یعنی نام نشریه) هستند.

رویکرد این روزنامه بیشتر خبررسانی از اقصی نقاط آسیا و شبه‌قاره و حتی شمال آفریقا و بخش‌هایی از اروپا بود اما تمرکز اخبار بیشتر بر روی اخبار داخلی هند، ایران، افغانستان، عثمانی و قفقاز است. به طور کلی، مطالب در این هفته‌نامه به صورت خبرهایی همراه با اشعار و تفسیرهای نصیحت‌آمیز بیان می‌شد. تقریباً پیش از هر خبر، چند بیت مناسب حال و اوصاف خبر مزبور نگارش شده و سپس مشروح مطلب نگارش گردیده است. در قسمت پایانی نشریه نیز، بخشی ثابت به نام مرآت الاخبار به پوشش خبرهای خرد و کوچک از سرتاسر عالم و از اخبار دیگر ممالک عالم که در روزنامه‌های مختلف آن زمان به طبع

در ابتدای نشریه، عنوان آن به حروف سربی با خط شبه‌نسخ و ثلث و سپس در زیر آن، در یک جدول ابتدا شماره نشریه، تاریخ آن به روز و ماه و سال میلادی و در انتها روز انتشار که به صورت ثابت دوشنبه‌ها بود، چاپ شده است. همچنین بیتی از خواجہ حافظ شیرازی با کمی دست‌کاری و تغییر به این مضمون آمده است:

آئینه سکندر جام جم است بنگر
تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

در اخبار برخی از ممالک دیگر و رویارویی مردمان آن سامان با نیروهای بریتانیایی نظیر محاربات مردم عدن و اعراب بر ضد انگلستان یا جنگ دولت برتانیای و افغانان، مطالب بدون کم و کاست و با رعایت صداقت خبری درج شده و حتی شکست نیروهای بریتانیا و شجاعت‌های نیروهای بومی با آب و تاب تمام روایت گردیده است.

در انتهای هر شماره نیز این بیت پیش از آخرین سطر صفحه نگارش شده:

آئینه سکندر، قلب صفالان است

عکس و وقایع در وی روشن جهان جهانست
آدرس محل نشر و توزیع نیز به این شکل در سطر پایانی آمده است:

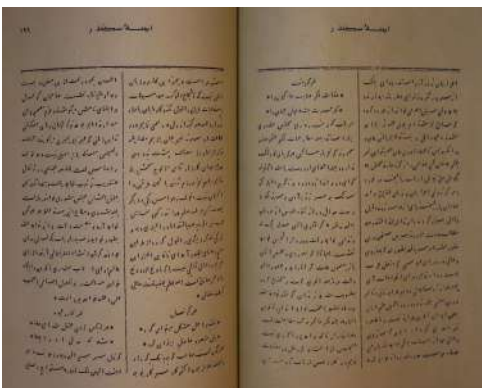
به مقام کهته [کذا؟؟] متعلقه کلکته به حویلی
[خانه و منزل] نمبر ۱۵۷ به چهار خانه مطبعه
یا همان چاپ‌خانه آئینه سکندر مطبوع گشت.

می‌رسیده، آورده شده است. از این بخش و برخی از اخبار آن که با مطلع: در اخبار معتبر دیده‌ام یا در اخبار انگریزی دیده‌ام یا از خط مرسله معلوم شد و بسیاری دیگر از این عبارتها، همگی نشانگر اطلاع سردبیر و اعضای تحریریه این نشریه از دیگر مطبوعات عالم به زبانهای مختلف و مراسلات و تلگرافهای دولتی و حکومتی است.

از این نشریه بسیار مهم، نسخه‌های چندانی به نظر باقی نمانده و آنچه باقی است، در آرشیو ملی هند نگهداری می‌شده است. خوشبختانه با همت و توجه مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور نسبت به حفظ و احیای میراث زبان فارسی در شبه قاره هند، آنچه از این نشریه هفتگی در آرشیو ملی هند برجای مانده بود، دیجیتال‌سازی و مرمت شده و در مجلداتی به شکل نسخه‌های همانند به طبع رسیده و در دسترس پژوهشگران قرار گرفته است.

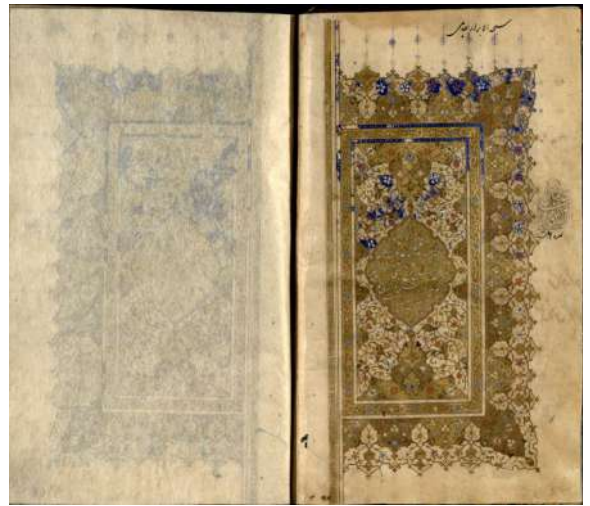
در بسیاری از شماره‌های در اختیار از این روزنامه، مطالب مهمی راجع به ایران و برخی ایالات نظیر خراسان و اصفهان و شیراز و اخبار مهم دربار ایران، به نثری بسیار جذاب و فوق‌العاده نگارش شده و

می‌تواند منبع خوبی برای پژوهش باشد. مطالبی نظیر خبر دارالخلافت طهران، نامه کامران والی هرات به نام نامی حضرت قهرمان ایران [مقصود شاه ایران است]، خبر ایران و اخبار ایران که متعدد به این عنوان در شماره‌های مختلف روزنامه آمده است، خبر بلوچیان یا بلوچستان، خبر خراسان، خبر دارالخلافت ایران و به خصوص در سال ۱۸۴۰ رویارویی سپاه ایران در جنگ هرات، و بسیاری از این دست اخبار در این نشریه مهم درج گردیده است.

معرفی نسخه‌های بی‌مانند انتقالی از کتابخانه سلطنتی گورکانیان در هند به کتابخانه سلطنتی ایران (قسمت دوم)

آن گونه که در مطالب پیشین گفته شد، بخش زیادی از کتابهای نفیس و بسیار ارزشمند مجموعه سلطنتی گورکانیان در هند، به کتابخانه سلطنتی ایران رسید و در این مجموعه خوشبختانه تا به امروز قابل رهگیری و شناسایی است. با مروری بر فهرست شیخ‌المشایخ امیرمعزی و مرآت‌الممالک و اعتصام‌الملک که در دوران سلطنت سلطان احمدشاه قاجار و پس از واقعه سرقت‌های میرزا علی‌خان لسان‌الدوله و دیگر همدستانش صورت نگارش پذیرفته و فهرستی که در دوران پهلوی دوم توسط خدیجه عاطف کامروز [بدری آتابای، همسر ابوالفتح آتابای میرشکار سلطنتی و رئیس اصطبل خاصه دربار شاهنشاهی و ملقب به لقب جنابی] تدوین و گردآوری شده است، می‌توان به تعداد زیادی از این نسخه‌های بی‌مانند و بسیار مهم پی برد. یکی از این نسخه‌های ارزشمند

صفحه سرلوح نسخه سبحة‌الابرار جامی

که باید آن را از آن کتابخانه سلطنتی ارزشمند سلطان حسین میرزا باقرا در هرات به شمار آورد و به احتمال بسیار زیاد برای این مجموعه کتابت و ترتیب داده شده، نسخه‌ای نفیس از **سبحة‌الابرار جامی** است که به خط نستعلیق بسیار دلربا و زیبایی کتابت شده و شوربختانه رقم کاتب بر آن دیده نمی‌شود تا بدانیم این شاهکار بسیار ارزشمند را چه کسی خلق کرده است. از نوع نگارش و سبک نستعلیق این نسخه، بایستی آن را از دوران تیموریان هرات بدانیم. دست کم اطلاعاتی که از این نسخه می‌توانیم دریابیم، ما را به قرن دهم هجری رهنمون می‌شود. این نسخه بر روی کاغذ دولت‌آبادی الوان با جداول زرین که عناوین به زر و مرکب الوان در سرسخن‌های مذهب لاجوردی بر روی متن زر [بوم زر] تحریر شده است دیده می‌شود. همچنین دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب و مرصع بسیار اعلی که در میان هر صفحه چهار سطر در ترنجی بسیار زیبا به سفیداب از بخش ابتدایی کتاب نگارش شده است. کتاب دارای ۲۰۸ صفحه است که در هر صفحه، ۱۵ سطر کتابت وجود دارد. متأسفانه علیرغم نفاست بسیار بالای نسخه، بیشتر ترصیعات و الوان آن محو شده یا صفحات توسط کرم کتاب یا موربانه‌ها از میان رفته است. جلد کتاب جدید است و شاید در دوران ناصری به آن افزوده شده باشد. این جلد، تیماج سرخ با ترنج و حاشیه منگنه مطالایی است. همچنین آستر و بدرقه نیز با ابر و باد آبی پوشیده شده است. در صفحه نخست نگارش شده، پشت بر این صفحه، عرض دید و مهر بسیاری از معارف دربار گورکانی در دهه‌های مختلف دیده می‌شود، از جمله در وسط، نقش مهر **عبدالرشید دلمی** ملاحظه می‌شود که متأسفانه ناصرالدین شاه یا مستوفی که مهر مخصوص کتابخانه را در دست داشته، بر روی آن نقش مهر **ناصرالدین شاه شاهان مهری در** [دیر] که مهر ترکی شاه قاجار برای کتابخانه

سلطنتی بود را نقش کرده است. به جز این نقش مهرهای عنایت‌خان شاه‌جهانی ۱۰۶۸، محمد عابدین امیرجعفر الحسینی ۱۰۵۷، امانت‌خان شاه‌جهانی ۱۰۴۲ و چندین نقش مهر ناقص که به علت مرمت غیر اصولی از میان رفته است، دیده می‌شود. این صفحه دارای بیش از ده عرض دید با تاریخهای متفاوت است. در منتهی الیه بالای این صفحه به صورت مایل، مهری بیضی و بسیار درشت دیده می‌شود که از منظر تاریخی ارزش بالا و نکته‌ای بسیار مهم را در خود نهفته دارد. این نقش مهر در این صفحه چندان قابل خوانش صحیح نیست، اما با نگاهی به انجامه نسخه، در زیر ترقیمه انجامه بر روی تذهیب جدول پایین آن، همین نقش مهر بسیار درشت، نقش بسته است. این مهر که باید آن را از آن محمدشاه قاجار دانست، هرگز در میان مجموعه مهرهای محمدشاه در مجموعه سلطنتی کاخ گلستان دیده نشده است. به جز اینجا نیز تاکنون این نقش بر فرمان یا نامه‌ای نیز ظاهر نگردیده و دلیل آن اشتباهی است که در کندن مهر پیشامده است. به احتمال فراوان حکاک اثر بر اثر بی‌دقتی یا دلیلی دیگر تاریخ ۱۲۵۴ که سال چهارم جلوس محمدشاه قاجار است را ۱۲۴۵، یعنی پنج سال پیش از وفات فتحعلی شاه نقر کرده است. وجود آن نشانگر مراجعه محمدشاه قاجار به این کتاب و داخل بودنش در کتابهای مورد نظر شاه در کتابخانه سلطنتی است. پشت این ورق نیز بر متن و حاشیه نقش مهرهای قابلخان خانه زاد شاه عالمگیر و شخصی به نام ارشدخان یا اسدخان خانه‌زاد عالم پادشاه غازی دیده می‌شود. در پشت صفحه اول نیز نقش امهار و عرض دید مستوفیان عصر ناصری و در کنار ترصیع سرآغاز کتاب نیز نقش مهر ترکی ناصرالدین شاه و عبارت نمره اول حک و نگارش شده است. این کتاب نیز یکی دیگر از نمونه کتابهایی است که در بین کتابخانه‌های سلطنتی ایران و هند رد و بدل شده و سرنوشت عجیبی را پشت سر گذاشته است.

سج مهر محمدشاه:

العزه لله

نگین بخش ملوک ترک و تازی

ملک سلطان محمد شاه غازی

۱۲۴۵

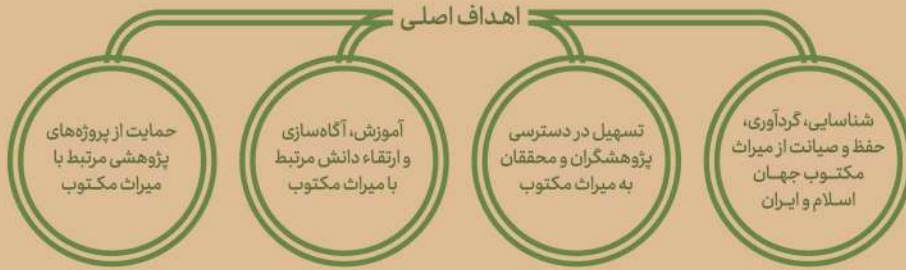

دسترسی به منابع دیجیتال نسخه های کهن

در مرکز بین المللی میکروفیلم نور

مرکز بین المللی میکروفیلم نور با هدف حفظ، احیاء و تسهیل در دسترسی به میراث مکتوب ایرانی-اسلامی در سال ۱۳۶۴ تأسیس شد. دفتر اصلی این مؤسسه در محل خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو قرار دارد و آغاز فعالیت آن مقارن با چهارصدمین سال درگذشت علامه شهید قاضی نورالله شوشتری (۹۵۶-۱۰۱۹ ه.ق) محدث، متکلم، ادیب و شاعر ایرانی در هند بود. به پاس خدمات این عالم بزرگ عنوان مؤسسه «مرکز بین المللی میکروفیلم نور» انتخاب شد. در سال های اخیر محدوده فعالیت مرکز نور فراتر از میراث مشترک ایران و هند گسترش یافت و در سال ۱۳۹۹ شعبه دوم آن در تهران افتتاح شد.

اهداف اصلی

منابع دیجیتال مرکز

در چهار دهه گذشته مرکز از طریق مشارکت و انجام همکاری های مشترک با کتابخانه ها، مراکز اسناد و موزه ها، پروژه های متعددی در زمینه دیجیتال سازی، فهرست نویسی، مرمت و چاپ نسخه همانند کتب خطی و اسناد تاریخی در هند، بوسنی و هرزگوین، روسیه و قزاقستان انجام داده است. تاکنون ۱۲,۰۰۰ عنوان از فهرست نسخه های خطی مراکز فرهنگی هند در تارنمای این مرکز بارگذاری شده است.

از مجموعه های بارگذاری شده در این تارنما می توان به فهرست نسخ خطی کتابخانه مولانا آزاد اسلامی علیگر، کتابخانه راجا محمودآباد لکهنو، کتابخانه دکتر ذاکر حسین جامعه ملی اسلامیه دهلی، کتابخانه حکیم ظل الرحمن علیگر، کتابخانه انجمن ترقی اردو دهلی، کتابخانه ناصریه لکهنو، کتابخانه ایوان غالب دهلی، کتابخانه درگاه عالییه مهدویه پالمپور و ده کتابخانه مهم دیگر اشاره کرد. به زودی در تارنمای مرکز بخش فهرست چاپ سنگی تکمیل و فهرست اسناد تاریخی اضافه خواهد شد.

ارائه خدمات منابع دیجیتال نسخه های کهن در تارنمای مرکز

فهرست منابع نسخ خطی در بخش «جستجوی منابع» تارنما قابل مشاهده است. درخواست کنندگان با ثبت نام در بخش عضویت، و انجام مراحل زیر نسخه مورد نظر خود را سفارش می دهند.

پس از ثبت سفارش، مراحل آماده سازی نسخه دیجیتال منبع مورد نظر در دفتر هند انجام شده و فایل PDF کتاب برای درخواست کننده ارسال خواهد شد. شایان ذکر است در حال حاضر ارائه خدمات الکترونیک این مرکز به صورت رایگان انجام می شود. در شرایط فعلی تا زمان راه اندازی سامانه دیجیتال مرکز بین المللی میکروفیلم نور، مدت زمان رسیدگی به درخواست ها و ارسال نسخه دیجیتال حداقل یک هفته خواهد بود.

اطلاعات بیشتر درباره جزئیات ثبت نام و سفارش منابع دیجیتال نسخه های کهن را در تارنمای مرکز بین المللی میکروفیلم نور مطالعه فرمایید
noormicrofilmtehran@gmail.com | indianmanuscript@gmail.com | noormicro@yahoo.com

دفتر تهران: ۰۲۰۴۲-۶۶۷۰۶۶۷ | فکس: ۰۲۰۵۴-۶۶۷۰۶۶۷

www.indianislamicmanuscript.com

مرکز بین الاقوامی سیکرو فلم نور
Noor International Microfilm Centre

प्रकाश समाचार पत्रिका

अन्तर्राष्ट्रीय सूक्ष्मदर्शी केन्द्र समाचार पत्रिका अंक ४, शीतकाल १४०३